

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2016

LAIDIN – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé hAoine, 17 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

A. Cuir Laidin orthu seo:-

- (a) An lá dar gcionn, chuir na comhghuailithe leagáidí chuig an gcathair chun síocháin a lorg. (15)
- (b) Dúirt na saighdiúirí feargacha nach ndéanfaidís ionsaí ar an namhaid. (15)
- (c) D'oibrigh na sclábhaithe dílse chomh crua sin gur scaoil a máistir saor iad. (15)
- (d) D'ordaigh an ginearál do na trúpaí tuirseacha campa a thógáil chomh tapa agus ab fhéidir. (15)
- (e) Rachaidh na cairde ar fad chuig an bhfóram sa Róimh amárach. (15)

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** ina dhiaidh:-

(Bás neamhghnách Milo as Croton – déanann sé iarracht crann a stróiceadh as a chéile lena lámha, ach téann siad i bhfostú sa scoilt sa chrann)

Milo Crotoniensis, athleta inlustris, quem scriptum est Olympiade LXII primum coronatum esse, exitum habuit e vita miserandum et mirandum. Cum iam natu senior esset et artem athleticam destitisset, iter faciebat forte solus in locis Italiae silvestribus; in itinere vidit proxime viam quercum ingentem hiantem magnis in parte media rimis. Tum, ut opinor, quod experiri etiam tunc volebat an ullae sibi reliquae vires essent, immissis in cavernas arboris digitis, diducere et frangere quercum conatus est. Ac mediam quidem partem discidit divellitque; quercus autem cum in duas partes diducta esset, tum Milo, quasi perfecto id quod erat innixus perfectum esset, manus laxavit. Statim cessante vi quercus rediit in naturam formam; manibusque Milonis retentis inclusisque arbor iterum strinxit cohaesivitque. Ita quercus Milonem dilacerandum animalibus feris praebuit.

athleta: lúthchleasaí. inlustris: cáiliúil. exitus: bás. silvestris: coillteach, faoi chrainn. quercus: crann darach. hians: scoilte. rima: scoilt, gág. opinor: creidim. an: cibé acu. digiti: lámha. diduco: stróicim as a chéile. discindo: scoiltim. divello: stróicim as a chéile. laxo: scaoilim. stringo : preabaim ar ais. cohaereo: coinním greim. dilacero: stróicim ina phíosaf.

- (i) Cén rud a raibh cáil ar Milo de Croton as? (5)
- (ii) Cén ócáid ar ar cuireadh coróin air den chéad uair? (6)
- (iii) Cén cineál báis a fuair sé? (6)
- (iv) Cá háit a raibh Milo ag siúl nuair a d'éirigh sé as a ghairm bheatha? (6)
- (v) Cad a chonaic Milo ar a thuras? (6)
- (vi) Cad a rinne sé lena lámha (digitis)? (8)
- (vii) Cad a bhí sé ag iarraidh a dhéanamh? (8)
- (viii) Cad a d'éirigh leis a dhéanamh ar an gcrann darach? (9)
- (ix) Rinne Milo botún ansin. Cén botún é sin? (6)
- (x) Cad a rinne an crann darach ansin? (9)
- (xi) Conas a fuair Milo bás ansin? (6)

2. Cuir Gaeilge ar **dhá cheann ar bith** de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta go léir sa cheist seo ar cómharc):- [130]

A.

(Tugann Aeinéas cuairt ar an Domhan Thíos, feiceann sé abhainn Háidéis ar bharr lasrach agus radhairc eile)

Respicit Aeneas subito et sub rupe sinistra
moenia lata videt triplici circumdata muro,
quae rapidus flammis ambit torrentibus amnis,
Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia saxa.
porta adversa ingens solidoque adamante columnae,
vis ut nulla virum, non ipsi exscindere bello
caelicolae valeant.

Veirgil (65)

triplex: triarach. circumdo: timpeallaím. ambit: timpeallaím. amnis: abhainn.
Ceann d'aibhneacha Háidéis ba ea Tartareus Phlegethon. torqueo: caithim, teilgim.
adamas, -ntis: an chloch is crua. exscindo: scriosaim. caelicolae: na Déithe.
valeo: tá mé in ann.

B.

(Tá Óivid ar deoraíocht agus tá sé ag éagaoin go bhfuil sé ag éirí níos sine agus míshásta)

lam mea cycneas imitantur tempora plumas,
inficit et nigras alba senecta comas.
iam subeunt anni fragiles et inertior aetas,
iamque parum firmo me mihi ferre grave est.
nunc erat ut posito deberem fine laborum
vivere, me nullo sollicitante metu.

Óivid (65)

cycneas ... plumas: 'cleití eala'. tempora: uisinní, clár éadain. inficio : dathaím.
comae: gruaig. subeo: druidim le. inertior: 'níos réidhe'. parum firmo: 'mo laige'.
ferre: fulaing, cuir suas le. posito ... fine: 'agus críoch déanta'.

C.

(Ruaigtear na Gallaigh nuair a thugann roinnt saighdiúirí cúnta ón nGearmáin fogha fúthu)

Quod in conspectu omnium res gerebatur neque recte ac turpiter factum celari poterat,
utrosque et laudis cupiditas et timor ignominiae ad virtutem excitabant. Cum a meridie
prope ad solis occasum dubia victoria pugnaretur, Germani una in parte confertis turmis in
hostes impetum fecerunt eosque propulerunt; quibus in fugam coniectis sagittarii circumventi
interfectique sunt. Item ex reliquis partibus nostri cedentes usque ad castra insecuti sui
colligendi facultatem non dederunt.

Caesar (65)

turpiter: go náireach. utriusque: an dá thaobh. ignominia: náire. occasus: suíomh.
confero: bailím le chéile. turmae: trúpaí. propello: tiomáinim chun cinn.

D.

(*Tarlaíonn míorúilt do Servius Tullius, sclábhaí sa teaghlach ríoga*)

Eo tempore in regia prodigium mirabile visu fuit. Dum puer, cui Servius Tullius erat nomen, dormiebat, subito coepit ardere in conspectu multorum. Plurimo igitur clamore orto inde ad tantae rei miraculum, reges excitati sunt, et cum quidam familiarium aquam ad extinguendas flammam portabat, ab regina retentus erat. Cum tumultus sedatus erat regina vetuit puerum moveri donec sua sponte surrexit.

Livias (65)

prodigium: míorúilt. ardeo: dóim, táim trí thine. reges: an teaghlach ríoga.
familiares: seirbhísigh.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

P. Cornelius consul triduo fere post quam Hannibal a ripa Rhodani movit, quadrato agmine ad castra hostium venerat, nullam dimicandi moram facturum. Ceterum ubi deserta munimenta nec facile se tantum praegressos assecuturum videt, ad mare ac naves rediit, tutius faciliusque ita descendenti ab Alpibus Hannibali occursurus. Ne tamen nuda auxiliis Romanis Hispania esset, quam provinciam sortitus erat, Cn. Scipionem fratrem cum maxima parte copiarum adversus Hasdrubalem misit, non ad tuendos tantummodo veteres socios conciliandosque novos, sed etiam ad pellendum Hispania Hasdrubalem. Ipse cum admodum exiguis copiis Genuam repetit, eo qui circa Padum erat exercitus Italiam defensurus.

Livias

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- (a) Tabhair cuntas achomair ar an bpáirt a ghlacann P. Cornelius Scipio sna heachtraí i Leabhar XXI.
- (b) Ón léamh atá déanta agat ar Leabhar XXI, cén tuairim atá agat de Livias mar scríbhneoir drámata?
- (c) Ón léamh atá déanta agat ar Leabhar XXI, cén tuairim atá agat de Hannibal mar cheannaire?
- (d) Cén chaoi ar sháraigh Hannibal an fhadhb a bhain le habhainn na Róine nuair a shroich sé í?
- (e) Scríobh nótaí ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:

Hasdrubal; Gnaeus Scipio; na Boii; na Allobroges.

B.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

Sed vos, o lecti, ferro quis scindere vallum
apparat et mecum invadit trepidantia castra?
non armis mihi Vulcani, non mille carinis
est opus in Teucros. addant se protinus omnes
Etrusci socios. tenebras et inertia furta
Palladii, caesis summae custodibus arcis,
ne timeant, nec equi caeca condemur in alvo;
luce palam certum est igni circumdare muros.
haud sibi cum Danais rem faxo et pube Pelasga
esse putent, decumum quos distulit Hector in annum.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)
- (a) Scríobh nóta gairid ar charachtar Nisus.
- (b) Déan cur síos achomair ar an gcúis nach raibh Aeinéas ann i Leabhar IX den *Aeinéid*.
- (c) Cad ba chúis leis an naimhdeas idir Aeinéas agus Turnus?
- (d) Scríobh nóta gairid ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:
Turnus; Euryalus; Latinus; Genetrix Berecynthia.
- (e) Scríobh nóta ar an úsáid a bhaineann Veirgil as samhlacha i Leabhar IX den *Aeinéid*.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh síos an **Tuiseal Cuspóireach, Uimhir Uatha** de na hainmfhocail seo:
manus, rex, flumen, dies. (8)
- (ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:
ambulo, facio, mitto, conor, sum. (12)
- (iii) Déan an líne seo a leanas as an *Aeinéid* le Veirgil a scanadh agus marcáil na cainníochtaí:
inferat et pulchram properet per vulnera mortem (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Tabhair cuntas ar na bealaí ar neartaigh Ágastas teorainneacha Impireacht na Róimhe.
- (ii) Tabhair cuntas achomair ar réimeas an Impire Tibir.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:

Bliain an Cheathrar Impirí; Messalina (bean chéile Chláidias); Nerva; Veaspáisian.

B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Livias **nó** Veirgil.
- (ii) Cén tuiscint atá agat ar dhealbhóireacht stairiúil rilífe na Róimhe? Tabhair **dhá** shampla de dhealbhóireacht dá leithéid agus déan cur síos ar cheann **amháin** díobh.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas. Déan tagairt do shamplaí ar leith i do fhreagra:

an Colasaem; amharclanna Rómhánacha; folcadáin Rómhánacha; an Painteon.

Leathanach Bán

Leathanach Bán